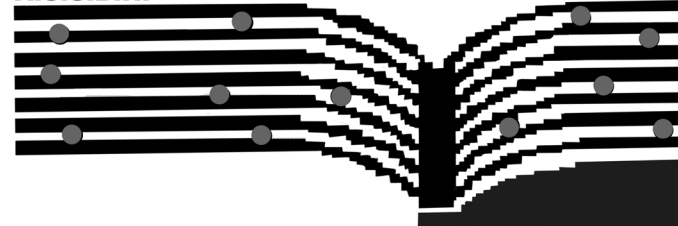

Răsunetul cultural

A.S.S.B.N.

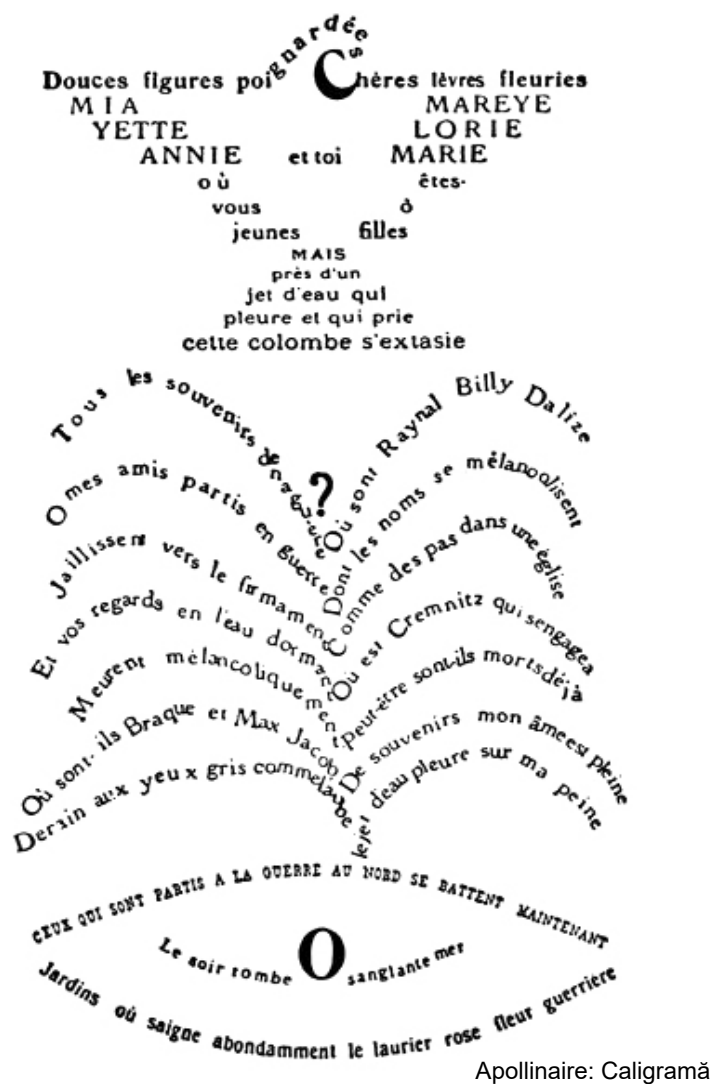
ASOCIAȚIA SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRITĂ-NĂȘĂUD

An. VIII; Nr. 8 (88), august 2020

Apare lunar sub egida Filialei Cluj a

Uniunii Scriitorilor din România

Supliment literar și artistic realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

Apollinaire: Caligramă

EDITORIAL:

Poeți traduși...

Fără îndoială că traducerea operelor literare este o activitate pe care se cuvine să o apreciem chiar mai mult decât se întâmplă azi. Literatura nu comunică prin sunete armonice, culoare sau forme, nu folosește un limbaj universal, precum muzica, pictura, sculptura etc. Ca să ajungem la marile valori pe care scriitorii le-au produs de-a lungul vremii și pretutindeni în lume, ele se cer traduse în acele limbi în care există interes pentru ele. Munca de traducător nu este una simplă, pentru că este nevoie de echivalențe într-un domeniu al artei, nu de a face posibilă înțelegerea dintre două sau mai multe persoane care vorbesc limbi diferite. Traducătorul este și el un creator, dar nu unul care trădează, ci unul care lucrează în spiritul autorului pe care îl traduce. Apoi, trebuie să mai spunem că traducerea vine, în mod necesar pe fondul unor așteptări ale cititorilor.

Rândurile de mai sus nu se vor o „lecție” despre traduceri, ci câteva mențiuni necesare pentru a judeca o maladie care bântuie tot mai mult în rândurile unor autori, mai cu seamă de poezie, dar cărora ne este greu să le spunem poeți. Am mai scris despre o astfel de epidemie și nu o dată, așa că nu aducem acum decât câteva completări necesare. Am văzut că, din păcate, ei sunt încurajați de scriitori cu credibilitate (texte escortă ale volumelor, prefețe...) și, mai ales, susținuți de oameni care se află vremelnic în puncte de decizie și care le înlesnesc apariția cărților (inclusiv financiar, pe bani publici!), reușind să producă astfel un haos al valorilor, mai ales pentru cititorii tineri care au nevoie de clarificări. Se înțelege că, ținută astfel de mână (de ce?), chiar își închipuie că sunt scriitori importanți. Este și ceea ce îi determină să dorească să își vadă versulețele traduse în alte limbi, dacă se poate, de mare circulație, pentru că spațiul național nu le mai este îndestulător.

De obicei, nu se mulțumesc doar cu traducerea pe care o plătesc unui cunoscător al limbii respective, nicidecum specializat în traduceri literare. De fapt, dacă gândim corect, nici nu ar avea ce echivalențe să dea. În sfârșit, cu asemenea volume, de obicei bilingve, organizează lansări cu invitați care să îi omagieze, nu uită să mulțumească factorilor de decizie care i-au sprijinit, aranjează anunțuri în presă și cer (cu modestie!) un loc pe cerul înstelat al literaturii. Lucrurile nu se opresc aici. Pentru ca ridicolul să meargă până la capăt, expediază câte un exemplar din „capodoperă” (tot prin sponsorizare!) unor importante biblioteci din lume, apoi au grijă să popularizeze, prin toate mijloacele de care dispun, afirmând că, spre exemplu, la Biblioteca Națională din Paris, a ajuns și cartea cu pricina, făcând astfel cunoscută literatura română în lume.

Cui servesc toate astea? Evident, autorului care continuă să își hănească astfel insuficiența, orgoliul, să își împodobească golul absolut, de vreme ce face un lucru inutil, traducerea nefiind solicitată nicăieri și de nimeni. Apoi, poate și traducătorului care este totodată și un „traducător”, în accepțiunea termenului folosit de Caragiale pentru amanți. În rest, în afară de a crea confuzii nu se mai întâmplă nimic. Nonvaloarea domnește în textul de tradus, nonvaloarea domnește și în traducere, iar întreg ansamblul acestui joc fără sens, ridicol până la urmă este marcat de irosire și inutil.

Andrei Moldovan

ADUCERILE-AMINTE:

Guillaume Apollinaire

(26 august 1880- 1918) – 140 de ani

Învățătură (Exercices)

Mergeau către un sat din dos
De front patru tunari pe jos
Și de la creștet la picioare
De praf era plin fiecare

Ei se uitau în șesul larg
Și discutau despre trecut
Nepăsători de cum se sparg
Obuzele care-au căzut

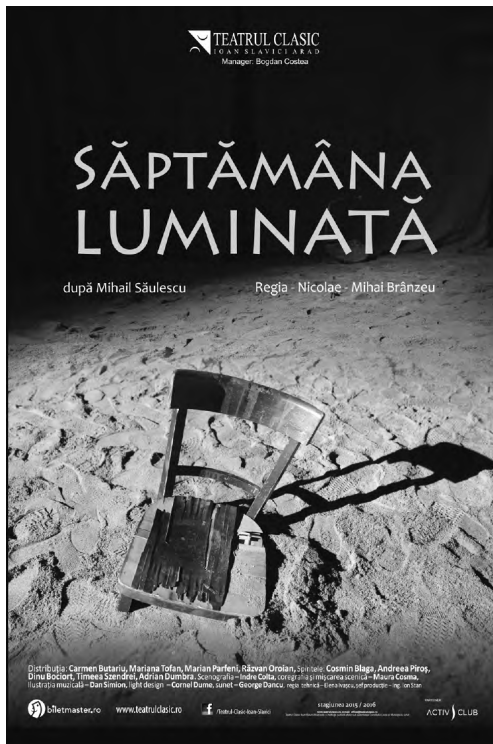
Toți cel mai proaspăt contingent
Spuneau ce-a fost nu ce va fi –
Așa prindeau ei din prezent
Învățătura de-a muri

(Traducere de Mihai Beniuc)

Teatrul lui Mihai Săulescu

Mihai Săulescu (1888-1916) este cunoscut mai mult ca un poet de factură simbolistă, dar s-a afirmat și în publicistică; a murit eroic la 28 de ani, la Predeal, în 30 septembrie, după intrarea Regatului României în Primul Război Mondial. Ca poet a publicat trei volume: Versuri (1906), Depar-

te (1914) și Viața (1916). Drama într-un act Săptămâna luminată a fost editată în anul 1913 și a avut întâia reprezentație la Teatrul Național din București în 1921, dată la care a fost și tipărită în volum. După criticul N. Manolescu este „cea mai modernă din întreg teatrul românesc antebelic”. Un fragment din piesa intitulată Călătorii a apărut în timpul vieții, fără a fi terminată. În 1973, revista Manuscriptum i-a tipărit o dramă inedită într-un act, intitulată La țărnuț mării.

Acțiunea piesei Săptămâna luminată[1] se petrece la țară. Personajele poartă nume generice. Bătrâna și Femeia veghează la căpătâiul unui Bolnav în agonie. Femeia îi cere Bătrânei să „dea în bobii” să afle dacă Bolnavul va trăi sau nu. După ce îndeplinește ritualul, Bătrâna îi spune că acesta „Are să moară...”, dar nu în seara aceea, ci mai târziu. Bolnavul este Constantin, soțul Femeii, cel care a înfăptuit o crimă abominabilă: i-a ucis „pe lani hangiu, pe nevastă-sa și doi copii, două suflete nevinovate, (...) și de-aia se canonește acu...”. Până și „morții au țipăt” de această grozăvie. Criminalul a fugit de la locul faptei, dar „l-a ochit unul năprasnic”, însă rănitul a reușit să se întorcă în sânul familiei „călare pe Murgu”. Amândouă sunt convinse că aceasta i-a fost soarta, însă Bătrâna nu îl compătimește prea mult. Ele nu înțeleg nici cuvintele bolborosite de Bolnav, doar publicul sau cititorul le aude sau le vede. Din când în când, Bătrâna dă în bobii să vadă cum înaintează apropierea morții. Soția rănitului se tânguiește: „Doamne, ce-o să mă fac eu singură de-acum?” și trăiește cu spaimă solitudinea ce urmează să vină. Bătrâna știe că omul chiar dacă are păcate grele, dacă „moare în săptămâna luminată, (...) i se iartă toate”. Atunci „vămile văzduhului sunt închise și nu mai e judecată... Închise sunt și porțile iadului, de nu mai intră nimeni în iad (...) Numai raiul e deschis tuturor... Sfântul Petru nu

mai stă de pază la porți și toți intră înăuntrul...”. La ușa muribundului se află un paznic formal, Ilie, nebunul satului. La miezul nopții, săptămâna luminată se încheie și se deschid din nou porțile iadului și vămile văzduhului. Soția îl compătimește cel mai mult, ar dori ca Bolnavul să moară până atunci ca să scape de chinurile iadului. Bătrâna îi spune că Dumnezeu nu-l ia la el, îl mai lasă să sufere, fiindcă are și alte „păcate grele”: înainte de crimă, a furat boii lui Marin, calul lui Oprea, două oi ale lui Mândru și porumbul lui Niculai, a aprins șirelele lui Tânase și ale lui Radu, iar ei i-a furat două găini. Pentru toate relele l-au ajuns și „blestemurile satului”. În ciuda atâtor fapte înfricoșătoare, Femeia o acuză pe Bătrână că l-a blestemat să nu moară în săptămâna luminată ca să se ducă în iad. „Da, ești însoțită cu iadul... (...) cu necuratul să-i aducă suflete de oameni” îi reproșează, la un moment dat, înfuriată. După această scenă, Bătrâna pleacă, iar Femeia îl cheamă în casă pe Ilie „cel fără minte”. Din replicile încalcite ale acestuia reiese că îi este frică să stea noaptea de pază, deoarece a văzut și auzit „coba țipând pe streășină”; cu toate acestea, el iese afară. Femeia dorește ca Bolnavul să moară până la miezul nopții, dar este convinsă că „morții nu-l lasă”. Este hotărâtă să-i grăbească moartea, să i-l dea ea, și-l înăbușă cu perina.

Această dramă are accente de tragedie antică și impresionează prin forța vizionară, dar și prin iscusința de investigație, gradată, a psihologiei personajelor. Superstițiile, eresurile, credințele le decid destinul, se conduc după ele. Hoțul și criminalul Constantin, cu toate greșelile sale, este iubit de Ioana, soția sa, chiar dacă aceasta îi va grăbi moartea. Gândul ei de a-l vedea mort în săptămâna luminată are circumstanțe atenuante, dar nu o absolvă de crimă.

Această lucrare dramatică „e apăsătoare de aceeași ceață sinistă, plină de sugestie” întâlnită în poeziile sale, va scrie G. Călinescu în celebra sa Istorie..., adăugând: „Bolnavul are multe crime pe cuget și e credința că cine moare în săptămâna luminată se iartă de păcate. Și cum la miezul nopții săptămâna se termină, Femeia, ca să salveze duhul muribundului, îl înăbușă cu perina.” [2] Mult mai generos cu această piesă este N. Manolescu, în Istoria... sa, deși intriga este „derutant de simplă” va scrie acesta. „Într-un univers apăsător de eresuri și frici, în care oamenii aud coba și văd cu ochii lor făptura hădă a morții, nu se petrece altceva decât anxioasa așteptare a femeii, înspăimântată de predicțiile bătrânei ghicitoare în bobii și de grozăviile debitate de un paznic oligofren. Reducția tipologică este alt element expresionist. Nici Blaga, nici Adrian Maniu, nici Gellu Naum nu vor reuși să simplifice trauma psihologică la esențial așa cum face Săulescu.” [3]

Icu Crăciun

[1] Antologia piesei românești într-un act, vol. II, secolul XX – partea I (1900-1944), ediție, studiu introductiv, note bibliografice de Valentin Silvestru, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980, pp. 189-205; menționăm că toate citatele sunt luate din acest volum, cu scrierea adaptată la zilele noastre.

[2] G. Călinescu, Istoria literaturii române de la origini până în prezent, Buc., Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941, p. 631.

[3] N. Manolescu, Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură, ediția a II-a, revizuită și revizuită, Ed. Cartea Românească, Buc., 2019, p. 503.

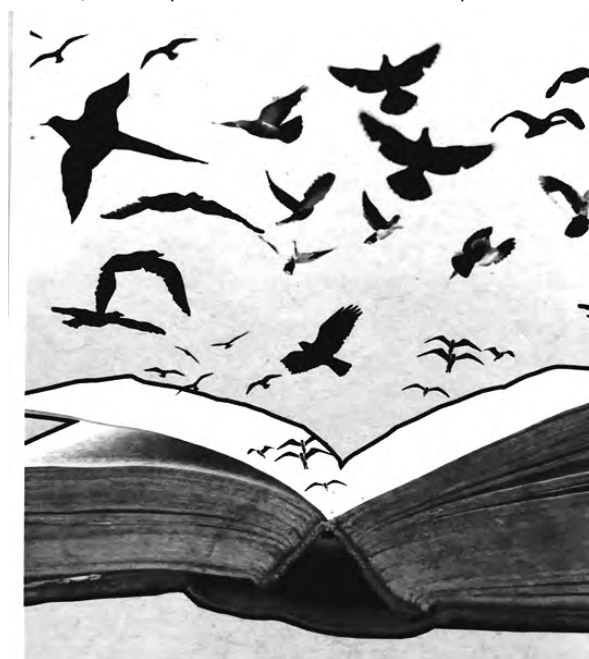
Despre cititorii consecvenți de poezie

Volumul „Poezia de toate zilele” (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2017), confirmă faptul că criticul, istoricul literar, poetul, prozatorul și dramaturgul Constantin Cubleșan este, înainte de orice, un fin și consecvent cititor de poezie. Volumul la care fac referire cuprinde nu mai puțin de cincizeci de texte (aproape trei sute de pagini) scrise pe marginea unor volume de poezie sau antologii poetice. O carte pe cât de amplă, pe atât de bogată prin finețea comentariilor, a viziunii critice și chiar a informațiilor prezentate (să nu uităm vocația autorului de istoric literar).

Semnalez de la bun început faptul că volumul lui Constantin Cubleșan este unul caleidoscopic, vast și prin amploarea preocupărilor criticului. Găsim aici texte scrise pe marginea unor cărți ale lui Tudor Arghezi, Marin Sorescu, Nina Cassian, Ștefan Aug. Doinaș sau Adrian Popescu, dar și

Acest lucru contribuie la un soi de acuratețe vădită a actului critic. Constantin Cubleșan accede cu finețe și naturalețe la esența scrierilor comentate, construindu-și discursul analitic în jurul acesteia, căutând, în același timp să devoaleze și să releve detaliile semnificative. Referindu-se la un volum al lui Horia Bădescu, criticul notează: „E o debordantă patimă în trăirea iubirilor de azi ca și de altădată, rostite în cea mai profană poezie a dezmierdărilor carnale din totdeauna. Și tocmai în această învăluire de grație sentimentală constă farmecul poetic, fără conotații obscene, totul rămânând în dulcea seninătate a nudităților candidă, ale dăruirilor de sine (...).” (p. 34)

Dincolo de analiza propriu-zisă a poeziei, autorul își îndreaptă atenția, pe alocuri, asupra poezilor. Reies, în aceste cazuri crochiuri de o senină frumusețe, vii și elocvente. Iată, bunăoară, felul cum este

POEZIA DE TOATE ZILELE

LIMES

este rememorat poetul Aurel Gurghianu: „Pe străzile luminoase din centrul Clujului nu i se mai poate vedea silueta elegantă, suplă, de menestrel îmbătrânit frumos, ce știa să-și îndrepte privirea albastră, de copil ingenuu, mereu asupra frumuseților din viața diurnă, zâmbind cald și vorbind blând despre oameni și fapte pe care îi purta la inimă ca pe un talisman sacru. Este una din figurile ce dădeau culoare agorei clujene, nu a unei agore angajate politic ori social, ci a uneia în care spiritele alese își află mediul de manifestare taciturnă, în plimbări singuratică, cu pas măsurat, temperat, fără nici un fel de grabă, receptând pe retina ochilor visători, de o bonomie cuceritoare, tumultul vieții ce părea să treacă pe lângă el fără a-l atinge.” (p. 115)

Critica de poezie pe care o propune și o practică Constantin Cubleșan este una al cărei centru gravitațional se situează în venirea și revenirea la textul citit și comentat. Coerent și migălos în comentariile elaborate, criticul oferă o lectură atentă și nu de puține ori punctată de referințe semnificative a poemelor avute sub lupă. Vastele lecturi poetice facilitează trimiterile la alți poeți, făcând ca referințele acestea să apară cumva firesc în contextul

analize ale poemelor lui Mircea Cărtărescu, Ruxandra Cesereanu, Vasile George Dâncu, sau Ioana Nicolae. Varietatea aceasta mi se pare a fi importantă, ea revelând interesul criticului pentru poezie, înainte de toate.

Discursul critic este construit cumva transparent, în cazul lui Constantin Cubleșan, fără întortocheri interpretative greu de urmărit sau răsturnări forțate ale sensurilor și mesajului poeziei. După cum notează Iulia Boldea pe coperta a IV-a a cărții, „comentariile atente, riguroase, clare denotă o perspectivă analitică vie, dinamică, echilibrată, care favorizează descifrarea toposurilor, fără ca autorul să fie nevoit să recurgă la excese de rafinament analitic. Rezultă de aici finețea interpretării, o frază critică temperată, dar și o paletă argumentativă adecvată, fundamentată constant pe recursul la concretitudinea textului.”

analizelor, fără a li se acorda însă o importanță mai mare decât li s-ar cuveni. Iar asta se datorează tocmai efortului criticului de a privi fiecare volum tratat ca pe un univers distinct, de sine stătător, cercetându-i constituția de acolo, din interior, abia în cele din urmă stabilind trasee posibile înspre exterior.

Constantin Cubleșan este, fără îndoială un posibil model de bune practici în ceea ce privește critica de poezie. Avizat, coerent, elegant în exprimare, precum și în construirea comentariilor, delicat și ferm în același timp în formulări, meticolos, criticul este unul dintre comentarii cei mai importanți de poezie din zilele noastre. Dar, poate chiar mai important, autorul se dovedește a fi unul dintre cititorii asidui, consecvenți de poezie.

Vasile Vidican

Virgil Rațiu:

O plimbare pe Bulevard. Dialogul continuu

amănunt, după câteva rețete parcă luate din cartea Sandei Marin, Carte de bucate, ediția din 1941. A rămas cu gustul preparatelor în gură, fiindcă nu a putut onora prețioasa invitație. Dar nu era sfârșitul lumii. Cum nu avea siguranța a nimic, încă totul era relativ.

Bine ar fi dacă s-ar putea insinua în pielea lui Nicolae Gheran, care îi mărturisise cu ceva vreme în urmă: „Să scriu e cea mai mare plăcere a mea, când scriu uit de toate, numai ceea ce îmi ține atenția trează ca ziua mă privește și o privesc cu acuitate, în rest nimic. Aș scrie scrisori tuturor, prietenilor și cunoștințelor, lungi, că de mesaje scurte sunt sătul. Chiar acum trebuie să scriu o epistolă unui mare om al României, la care țin foarte mult. Ce mi-e scârbă să scriu, însă trebuie să scriu, este testamentul, întrucât mi s-a zis că absolute necesar, că e vremea să îmi scriu testamentul ca să nu las în urma mea haos și derută”.

Bine ar fi, zice, să simtă și el astfel. Să nu se sature de pofta de-a scrie. La el însă pe primul loc nu se află bucuria de a scrie, ci preocuparea, priticirea temei asupra căreia s-a oprit, preocuparea și răscolirea ideilor literare care îl urmăresc, întoarcerea lor pe toate fețele, cu începuturi de fraze și sfârșituri, cu înlocuiri de termeni, de etimoane nepotrivite în anumite momente, eliminarea în gând, sub foc continuu a unor repetiții în fraze care își fac apariția ca nepoțitii la grătar și un pahar de vin, ștergere și înlocuirea unor idei, adăugarea unor sugestii primite de la cine știe cine, ori îndepărtarea altor sugestii și așa mai departe. Procedeează astfel, repetând înscrisurile în memorie până învață pe de rost două, trei pagini, repetate și reluate ca la teatru, abia apoi simțind că sosește din urmă vehicolul cu aparatura necesară vârsării rândurilor pe monitorul ridicat pe orizontala laptopului. (Abia pe urmă retrăgându-se și așezându-se la pândă, așteptând alte impulsuri...) Dacă ar fi atent la stimulii și senzorii externi, crede că ar trebui să își audă gândurile fluierând ori murmurând, oricum, într-un fel ciudat, exact ca în acest moment.

Noaptea trecută se trezise fix la ora 1,30 AM, ca de obicei, ca de luni de nopți de când s-a așezat într-un nou spațiu de lucru, după ce și-a schimbat domiciliul, așadar la ora 1,30, întâia trezire de noapte, indiferent la ce oră a nocturnei optează să înceapă odihna, la 12 PM, 0,30, 1,00 AM, de fiecare dată trezit cu gândul stăruitor că trebuie să noteze ceva important, ca să nu uite, un titlu, de pildă, „Convorbiri cu N. Gheran” sau „Cartea lui Nicolae Gheran”, acesta din urmă apărându-i justificat pentru că într-o discuție avută mai dăunăzi cu Păgubașul îi sugerase să adaug Convorbirilor... și o Adenda (nu neapărat numită astfel), în care să fie selectate mai multe dintre interviurile realizate cu rebrenologul de-a lungul anilor de importanți oameni de cultură contemporani, texte la care istoricul literar ține foarte mult, apărute în ediția monumentală Rebreniana, vol I-II (studii, articole, documente), Editura Academiei Române, 2017, 570+526 pag.

Între timp s-a ținut încă o idee, o sugestie, aceea ca după titlul De vorbă cu Nicolae Gheran să fie cules subtitlul: Cu dedicații de la T. Arghezi la Al. Zub, urmând ca acestea să formeze un alt capitol care să fie

cuprinse, în copie, dedicațiile primite de titularul prezentului volum de-a lungul a șaizeci de ani de la aproape tot atâția scriitori români și străini. Dar ce zice el șaizeci! În realitate lista duce până la două sute de nume.

Deocamdată nu este decis dacă la sfârșit vor adăuga ori nu și un scurt capitol intitulat: Conferințe sau teleconferințe – fragmente, astea din siplul motiv că a participat voluntar la câteva „discursuri” ținute prin telemobil, suficient de lungi, de două-două ore și jumătate, unul chiar de mai multe ore, acesta din urmă susținut de Păgubaș nu demult, într-o seară, începând de la ora 6,30 PM. Aproape despre toate câte au fost posibile. Coerent și convingător.

Impedimente nu se întrevăd. Chestiunea de neatins, imposibil de eliminat este că o suită de întrebări au rămas fără răspunsuri. Au rămas stinghere. E adevărat, nu incomodează pe nimeni. Nu le va mai lua nimeni în seamă. Există rătăcite pe câteva file de însemnări. Au rămas câteva întrebări așa, neterminate, nimica determinând. Cine să mai găsească rostul întrebărilor: a) Domnule, a fost ori nu a fost?... f) Mai aveți ceva de adăugat? Repetând după alții tocmai de teama de-a nu relua. Etc.

Fără îndoială, la ultima întrebare ar fi răspuns clar:

– De fiecare dată, dintotdeauna este și va mai fi ceva de adăugat!

Au rămas și întrebări pregătite, însă niciodată puse. Îi scria nu demult:

Întrebările ar fi înrudite cu răspunsurile primite, așa cum ai scris. Între altele, cum se explică faptul că, într-o perioadă când cenzura era în floare, începând cu orice vagă aluzie anticomunistă, antisemită, nationalistă etc., toate textele erau ciupite, în cel mai fericit caz, marcate cu croșete drepte, ediția mea a fost scutită de aseme-

nea tribute? Titlul acestei secvențe ar fi fost: „Întrebări incomode”. Nu degeaba mulți s-au chestionat dacă o atare minune se putea produce fără aprobări suspecte! Ar fi multe de spus, spectaculare, chiar un interviu întreg ar putea să penduleze în jurul subiectului. Ceea ce, ulterior, după cum veți vedea, s-a și întâmplat.

Privi pe mica fereastră de la mansardă, lucrarnă modernă din fibre de sticlă și lemn fasonat. Ce bine ar fi ca într-o noapte să se audă – în somnul agitat – cum turnul de apă și ciment, înalt de cca. 15 metri, care alimentase fosta Fabrică de Porțelan Iris, se răstoarnă întempestiv peste ghețele de gunoi menajer din preajmă. O zguduitură puternică ar trezi din morții aparenti toată suflarea cartierului, măcinat de demolări și construcții fabuloase, inspirate de arhitecți cu capete de luceferi matinali. Seară să nu mai fie, ci doar un cântec de început nesfârșit.

Își imaginează, transpirând de atâta alergat în cross fire că dealul cu vile mari și lăbărțate din fața ochilor săi, vile de tip Vilău, cum alunecă și se amestecă ciment cu pământ și cărămidă, țigle, gudrun și sticle țândări. Puterea colosală a zgomotului produs de valul de pământ răstoarnă ca pe o scobitoare turnul de apă. Se trezi brusc, avea sub ochi o amplă desfășurare dramatică. O carte imansă, frumoasă ca Isolda, în dreapta șezând atent uriașul bărbat îmbrăcat în haine elegante de gală și, alături, răsfoind în rochii, curios și tandru, Tristan, cu un aer nevăzut și foșnete neauzite. Prelungirea cântecului nesfârșit pare că amenința fără să amenințe.

(Fragment din „Cuvânt înainte” la un volum de interviuri cu Nicolae Gheran, în curs de apariție)

FOTOGRAFII INCOMODE

Ion Groșan prezidează o reuniune literară la Beclean, secondat de Ion Moise, Mircea Măluț și Vasile George Dâncu (la vedere).

O plimbare? Da, plimbările ard îndoilele și întrebările, fie ele și imaginare.

Crede și mărturisește... că în acest fel ar trebui să înceapă șirele de litere și cuvinte, despre care nu bănuiește ce formă vor căpăta, dacă vor fi lungi sau scurte, vesele sau triste, însă cineva, o aparență șoptește ca neapărat să fie sincere și convingătoare...

Pe de altă parte, realizează că ar trebui să înceapă cu o mărturisire, bunăoară, cum e Crez-ul lui Liviu Rebreanu, desprinsă din răspunsurile la o anchetă literară realizată de revista Ideea europeană (VII, nr. 181, 1 ian. 1926), preluată din ediția ROMANE de Liviu Rebreanu, vol I, (ediție îngrijită de Nicolae Gheran, Ed. Cartea Românească, Buc., 1986). Doar că înainte de a transcrie un scurt citat, atrage atenția că pe oamenii care, întru susținerea unei idei, apelează la strategia citatelor, nu toată lumea îi consideră intelectuali de categoria grea, ci, mai degrabă, niște indivizi care nu își asumă responsabilitatea unei afirmații. Oare nu mai sunt citatele argumentul imbatibil într-o încheștare a ideilor?... De pildă, afirma Rebreanu în publicația pomenită:

„M-am sfiit totdeauna să scriu pentru tipar la persoana întâi. Hiperbolizarea aceasta a eului, rămășiță anacronică de la romanticii care, ei și atunci, puteau să se creadă aieva buricul pământului, mi se pare puțin ridicolă. Scriitorul de azi, afară de poetul liric, trăiește într-o lume atât de relativă din toate punctele de vedere, că numai identificându-se cu multe relativități izbutește a pătrunde și a înfățișa absolutul care, cel puțin în artă, rămâne năzuința supremă”.

Poate tocmai de aceea, din capul locului este clar că volum prezent trebuie să poarte un titlu comun. Sau nu? Însuși personajul central al acestei cărți, îl numește pe Nicolae Gheran, a propus un titlu simplu, obișnuit, întâlnit pe copertele a nenumărate opuri. Anume: De vorbă cu Nicolae Gheran. Sugestii cu privire la începuturi au apărut, și interioare și exterioare. Bunăoară ar fi binepotrivită precizarea: Antologie de interviuri de Rodica Lăzărescu și Virgil Rațiu cu precizarea altfel: Cuvânt înainte și înapoi, după cum inspirat a scris Nicolae Gheran în Prefața la REBRENIANA (vol. I, Editura Academiei Române, 2017), care ar merita reluat fiindcă pare că ar elimina orice ezitare cu privire la finalizarea lucrării. Prin urmare, importante sunt convorbirile.

În toamna lui 2018, nici devreme, nici târzie, cu o zi înainte de 14 octombrie – Ziua eroului nostru principal – primește pe e-mail invitația la o masă de sărbătoare, însoțită de un meniu ultracomplet, reproduc în

130 de ani de la moartea lui Vasile Alecsandri:

O gramatică a limbii române apărută la Paris în 1862, semnată V. Mircesco și prefațată de A. Ubicini

Este cunoscut faptul că Vasile Alecsandri, ca de altfel și alți scriitori români din generația sa, școliți în Franța, și-au publicat cărțile și la Paris, reeditări sau în primă ediție, stârnind un real interes. Orașul de pe Sena a fost, pentru pașoptiști la început, un centru spiritual și chiar politic românesc. Printre astfel de cărți, mai puțin cunoscută la noi a fost o gramatică a limbii române (pentru uzul francezilor), publicată de Alecsandri și semnată V. Mircesco („Grammaire de la langue roumaine”, Maisonneuve Frères et. Ch. Leclerc, Éditeurs, 1862, reeditată în 1886). Volumul, de 180 de pagini, în prima sa parte, este o scurtă gramatică a limbii române, iar în partea a doua, un ghid de conversație (vocabular de bază, expresii și dialoguri uzuale), ceea ce ne spune mult despre interesul francezilor pentru români și cultura română. Mai mult, gramatica este prefațată de Abdolonyme Ubicini, mare prieten al lui Nicolae Bălcescu și al bardului de la Mircești, care nu este la prima prefață de acest gen. Cuvântul său introductiv se constituie într-o scurtă istorie a limbii române ca limbă romanică. Redăm mai jos un fragment din textul prefațatorului, extrem de interesant, chiar dacă, în viziunea de azi, lucrurile sunt mai complexe, desigur.

R. C.

Lucrările erudiților și ale filologilor moderni tind să demonstreze o coexistență la Roma, încă din primii ani ai Republicii, a două limbaje (ca să nu spunem a două limbi) distincte, având fiecare vocabularul său și expresiile proprii, și care se dezvoltă paralel pe toată durata imperiului: latina clasică sau literară, vorbită în orașe de către clasele înstărite și instruite ale societății; și latina populară sau rustică, folosită de plebea orașelor și de populația de la țară. Din aceasta din urmă, adică din limba rustică transplantată, în urma Cuceririi, în nordul Italiei, în Galia, în Spania, în Dacia traiană, s-au născut mai târziu, în mod spontan și fără intermediere, idiomurile neolatine, italiana, franceza, spaniola, româna etc.

Această pătrundere a latinei fu mai rapidă în Dacia (Dacia este leagănul populațiilor care sunt numiți astăzi români) decât în alte provincii mai apropiate de metropolă. Un pasaj din Eutropius, care a fost citat de multe ori de scriitorii moldo-vlahi, căci este cel mai vechi document și totodată actul de naștere a naționalității lor, confirmă această unicitate. Războiul lung și ucigător pe care dacii îl purtasera împotriva invadatorilor străini, marile invazii care urmaseră ocupației romane, produsera în ținut o asemenea pustiire de bărbați, încât Traian trebuia să îl repopuleze în întregime, prin coloniști aduși din toate părțile imperiului: „Trajanus, victa Dacia, ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas; Dacia enim diuturno bello Decebalii viris fuerat exhausta.” (Eutrop., Hist., VIII, 3) Ca urmare a acestei dispariții sau, ca să spunem mai adevărat, a acestei eclipse a rasei indigene, romanizarea Daciei fu astfel imediată; vechea limbă fu ca măturată cu primii ei locuitori, în timp ce un idiom și un popor nou părea să iasă la suprafață.

Idiomul era latina rustică amestecată cu dialectele originare ale coloniștilor. Adevărat, aceștia nu erau toți latini pur sânge, „locuitori ai Romei”, cum afirmă vechiul cronicar Miron Costin, ci indivizi adunați din toate colțurile imperiului, „copias ex toto orbe Romano collectas”, specifică Eutropiu; asta înseamnă italieni din toată Italia, gali, spanioli etc.

Limba pe care o aduceau cu ei nu mai era latina de la țară a Romei, ci latina ținuturilor din centrul și din nordul Italiei sau a provinciilor vecine, deja sensibil modificată, aici, prin imitarea dialectelor indigene; colo prin rămășițele vechilor idiomuri italiice. Așa se face că în actuala limbă a românilor, alături de cuvinte care par să aparțină dialectelor primitive ale Peninsulei, se întâlnesc unele expresii de origine iberică sau galeză. Cât despre termenii romani, ei sunt peste tot. Poetul român Vasile Alecsandri mi-a comunicat o listă conținând peste două sute de cuvinte, pe care le-a extras din operele lui Rabelais și care, dispărute azi din limba noastră (franceza, n. n.), s-au conservat în română, cu forma și sensul lor vechi. (...)

O dată cu curgerea vremii, româna se modifică, precum toate limbile și, rămânând latină în fond, primi un număr destul de mare de cuvinte străine, împrumutate de la popoarele vecine, în special de la slavi. Schafarik urcă până în secolul cinci primele imixțiuni ale slavonei în limba coloniștilor din Dacia. „În vreme ce, spune el, slavii, în secolul cinci, reușiseră să treacă Nistrul și intrară în Dacia, se aflară multă vreme în contact cu geții. Dovada se află în limba valahă actuală care are o cincime cuvinte slave, relativ, cea mai mare parte, la industrie, arte și științe. Ca să mulțumească acestei influențe civilizatoare, valahii îi expulzaseră mai târziu pe slavi din Moldova.” (Schafarik, Nouvelles Annales des voyages, 1852)

GRAMMAIRE DE LA LANGUE ROUMAINE

V. MIRCESCO
PARIS
MAISONNEUVE FRÈRES ET C^o, LIBRAIRES-ÉDITEURS
18, RUE VIVIENNE, 11
1862

Această aserțiune este pe de-a-ntregul lipsită de probe, cel puțin în privința datării. Istoricii și cronicarii români, fără să nege împrumuturile pe care limba lor le-a făcut din slavonă, le raportează la o epocă mult mai recentă, cu o autoritate care nu poate fi contestată. Nu în secolul cinci, în timpul șederii lor, destul de scurte de altfel, când slavii fură în Dacia și când nimic nu indică faptul că ei ar fi însemnat mai mult decât alți barbari, ci în secolul cincisprezece, în vremea marii gâlceve schismatice, trebuie să raportăm influența slavonei în limba română. În această epocă, moldovenii, nemulțumiți de unirea celor două biserici, chiar dacă a fost întărită de conciliul de la Florența (1439), îl revocară pe mitropolitul Mitrofan și renunțară la caracterele latine, de care se serviseră până atunci în cărțile lor, ca să adopte scrierea și liturghia slavone. De la biserică, slavona trecu în instituțiile guvernamentale și deveni, într-un fel, limba oficială a administrației. Cea mai mare parte a actelor publice, un mare număr de manuscrise din această epocă sunt scrise în acest idiom care nu era înțeles nici de popor, nici chiar de preoți (Cogălniceanu, Histoire de la Valachie et de la Moldavie, p. 111). Timpul, în orice caz, potoli această furie; limba, după ce se abătuse o vreme, își relua cursul său natural, iar un psalm de Dosoftei, mitropolit al Moldovei în 1671, ne înfățișează o strofă de șaisprezece versuri în care nu s-ar afla, după spusele unui scriitor moldovean (A. Kalimachi), decât un singur cuvânt din slavonă:

Limbile să salte
Cu cântice-nalte;
Să strige-n țările

Glas de bucurie;
Lăudând pre Domnul,
Să cânte tot omul:
Domnul este tare!
Este împărat mare!
Peste tot pământul
Își ține cuvântul!
Pe vârfuri de munte
S-aud glasuri multe
De buciime mare
De înaltă cântare;
Că s-au suit Domnul,
Să-l vadă tot omul!
(...)

(Citatul, în original, este dat în limba română, urmat de traducerea în limba franceză. A. Ubicini dă și o analiză etimologică a termenilor, făcută de V. Alecsandri, scriitorul care i-a furnizat și textul din Dosoftei, și o compară cu una similară a lui Bolintineanu. n. n.)

Publicând cărțuia căreia aceste pagini îi servesc drept introducere, elegantul și spiritualul autor care face azi operă de gramatician nu a pretins să umple lacuna pe care tocmai am semnalat-o, nici să își asume o sarcină care nu trebuie și nu poate să fie decât colectivă. El nu a avut altă ambiție decât aceea de a fi primul care să faciliteze publicului francez accesul la o limbă vorbită azi de peste opt milioane de oameni, frații noștri de origine, și care, abia în primele zile ale renașterii sale a produs deja opere demne de cele mai frumoase timpuri ale vârstei sale de aur.

A. Ubicini
Paris, 29 oct. 1862
(traducere a. m.)

Redacția:

Redactor șef: Andrei Moldovan
Redactori: Icu Crăciun, Menuț Maximilian, Vasile Vidican
Prezentare grafică: Maxim Dumitraș
Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu
Adresa: str. Bistricioarei nr. 6, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro